

جایگاه مناطق آزاد در جذب سرمایه های خارجی

مهدی غضنفری

معاون وزیر بازرگانی در توسعه روابط اقتصادی
و رییس کل سازمان توسعه تجارت ایران

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

- ✓ ضرورت توجه به جذب سرمایه های خارجی
- ✓ الزامات اقتصادی جذب سرمایه های خارجی
- ✓ جایگاه ایران در جذب سرمایه ها خارجی
- ✓ ریسک سرمایه گذاری در ایران
- ✓ جایگاه مناطق آزاد در اقتصاد کشورها
- ✓ مقایسه وضعیت کشور در جذب سرمایه های خارجی
- ✓ تجربه مناطق آزاد در جذب سرمایه های خارجی - ترکیه
- ✓ تجربه مناطق آزاد در جذب سرمایه های خارجی - امارات

ضرورت توجه به جذب سرمایه های خارجی

- ✓ بر اساس آمار های رسمی ایران در حدود یک درصد از جمعیت جهان را دارد
- ✓ تولید ناخالص کشور حدود ۲/۰ درصد از تولید ناخالص جهان است.
- ✓ تولید ناخالص ایران پنج برابر کمتر از میزان جهانی است.
- ✓ سرانه هر ایرانی نیز یک چهارم متوسط جهانی است.
- ✓ در چنین حالتی حرکت در جهت تحولات اقتصادی تنها به اتکای سرمایه گذاری داخلی امکان پذیر نخواهد بود.
- ✓ بر این اساس سیاست گذاران اقتصادی ۴۰ درصد رشد متوسط سالانه را برای سرمایه گذاری خارجی در برنامه چهارم توسعه پیش بینی کنند.

الزامات اقتصادی جذب سرمایه های خارجی

- ✓ جذب سرمایه امروزه بدون حضور در جریان گسترده و پویای جهانی شدن اقتصاد ممکن نیست.
- ✓ در شرایط موجود در اقتصاد جهانی آنچه بیش از جذب دائم و قطعی سرمایه اهمیت دارد، گردش سرمایه ای است
- ✓ کشورها باید بتوانند شرایطی را فراهم آوردند که پهنه های جغرافیایی زیر پوشش آنها به مکان های جذاب برای **گذر سرمایه** بدل شوند، هر چند میزان توقف اندک باشد
- ✓ **کشورهای حوزه خلیج فارس** در طول سال های گذشته با بهره گیری از این درس هر بار که سرمایه ها از ایران خارج می شد، این سرمایه ها را جذب می کنند و هر بار که مشکلات بین المللی روابط مستقیم را برای ما دشوار می کند، به مثابه کانال های عبوری سرمایه ها عمل می کنند و سود های سرشاری به دست می آورند.

جایگاه ایران در جذب سرمایه ها خارجی

کنفرانس سازمان ملل در تجارت و توسعه (UNCTAD) در گزارش سال ۲۰۰۶ خود وضعیت سرمایه گذاری خارجی در کشور های مختلف را بر اساس دو شاخص عملکرد جذب سرمایه گذاری خارجی و توانایی بالقوه جذب سرمایه گذاری خارجی مورد بررسی قرار داده است.

آنکتاد بر اساس این دو شاخص کشورها را به چهار گروه عملکرد و توانایی بالقوه عالی، عملکرد عالی و توانایی بالقوه، توانایی بالقوه عالی و عملکرد ضعیف و در نهایت توانایی بالقوه و عملکرد ضعیف تقسیم کرده است.

جایگاه ایران در جذب سرمایه ها خارجی

- ✓ شاخص عملکرد جذب سرمایه گذاری خارجی نسبت سهم یک کشور در سرمایه گذاری جهان به سهم آن در تولید ناخالص جهانی می باشد.
- ✓ کشورهایی که شاخص یک دارند سرمایه گذاری خارجی را به میزان توان اقتصادی خود دریافت می کنند. کشورهایی که شاخص آنها بیشتر از یک می باشد بیش از حد انتظار سرمایه گذاری خارجی را جذب کرده اند.
- ✓ این شاخص برای ایران در دوره ۱۹۹۸-۱۹۹۰ عدد ۰/۱ بوده است که در دوره ۲۰۰۰-۱۹۹۸ صفر کاهش یافته است.

جایگاه ایران در جذب سرمایه ها خارجی

- ✓ از سوی دیگر شاخص توانایی بالقوه کشورها برای جذب سرمایه گذاری نیز بر اساس متغیرهایی مانند نرخ رشد تولید ناخالص داخلی، سهم صادرات در تولید ناخالص داخلی، استفاده تجاری از انرژی، سهم تحقیق و توسعه نسبت به درآمد خالص ملی و میزان خطرات سیاسی و اقتصادی در یک کشور محاسبه می شود میزان این شاخص بین ۱-۰ می باشد.
- ✓ هر چه میزان این شاخص به درجه یک نزدیک شود شاخص توانایی بالقوه آن کشور برای جذب سرمایه خارجی بیشتر می شود.
- ✓ بر اساس آمار آنکتابد بین سال های ۱۹۹۰-۱۹۸۰ این شاخص برای ایران ۱۵۴/۰ بوده است که در دوره ۲۰۰۰-۱۹۹۸ به عدد ۲۷۸/۰ افزایش یافته است. این امر نشان دهنده موقعیت بهتر ایران برای جذب سرمایه گذاری خارجی می باشد.

جایگاه ایران در جذب سرمایه ها خارجی

عملکرد جذب سرمایه گذاری خارجی قوی	عملکرد جذب سرمایه گذاری خارجی ضعیف	
کشور های با عملکرد و توانایی بالقوه عالی برای جذب سرمایه گذاری نظیر: آلمان، فرانسه، مالزی، سنگاپور ، هنگ کنگ ، بحرین ، امارات	کشور های با عملکرد ضعیف و با توانایی بالقوه در جذب سرمایه گذاری خارجی نظیر: ایران ، عربستان، ترکیه، برزیل، روسیه، چین	توانایی بالقوه جذب سرمایه گذاری خارجی بالا
کشور های با عملکرد عالی و با توانایی بالقوه ضعیف برای جذب سرمایه گذاری نظیر: سودان، تاجیکستان، مغولستان، بولیوی، گرجستان	کشور های با عملکرد و توانایی ضعیف در جذب سرمایه گذاری های خارجی نظیر: بنگلادش، نپال، بورکینافاسو، سوریه، ونزوئلا	توانایی بالقوه جذب سرمایه گذاری خارجی پایین

ریسک سرمایه گذاری در ایران

- ✓ واحد اطلاعات اقتصادی اکونومیست (EIU)، ایران در سال ۲۰۰۶ همچون سال ۲۰۰۵ از لحاظ ریسک سرمایه گذاری در رتبه ۵۸ از میان ۶۰ کشور مورد بررسی قرار داده است.
- ✓ در سال ۲۰۰۶ کشور **سنگاپور** همچون سال گذشته کم ریسک ترین کشور جهان شناخته شده است.
- ✓ پس از سنگاپور **هنگ کنگ**، آلمان، شیلی، استونی، آمریکا، به ترتیب کم ریسک ترین کشورهای جهان محسوب می شوند.
- ✓ در سطح خاورمیانه نیز **امارات متحده عربی** با رتبه جهانی ۱۱ کم ریسک ترین کشور برای سرمایه گذاری اعلام شده است.
- ✓ اکونومیست همچنین این رتبه ها را به سایر کشورها اختصاص داده است: عمان ۱۸، بحرین ۲۱، مالزی ۲۴، قطر ۲۵، چین ۳۷، ترکیه ۳۸، عربستان ۴۰، روسیه ۵۰، پاکستان ۵۷ و نیجریه در رتبه ۶۰

جایگاه مناطق آزاد در اقتصاد کشورها

✓ تئوری های اقتصادی با رویکردهای متفاوتی جایگاه مناطق آزاد در اقتصاد کشورها را مورد بررسی قرار داده اند، پرداخته اند:

بنیان گذاران نظریه ها	نظریه های پشتیبانی کننده
Heckscher-ohlin	اشتغال کامل و کالاهای نهایی
Young	کالاهای واسطه‌ای و اثرات اشتغال و ثروت
Harris-Todaro	اشتغال مولد و تولید ثروت
Miyagiwa	جذب سرمایه گذاری خارجی
Kocaman	انتخاب مکان بهینه / مکانیابی صنعتی
Basil&Germidis	مدل چرخه زندگی مناطق آزاد

✓ در این میان توجه به کارکرد این مناطق به عنوان محلی برای جذب سرمایه های خارجی، دستاوردهای فراوانی را برای کشورها به ارمغان آورده است.

تجربه مناطق آزاد در جذب سرمایه های خارجی ترکیه

- ✓ آمارها نشان می دهد که از سال ۲۰۰۳ صادرات و واردات از ترکیه رشد بی سابقه ای را ثبت کرده است. در سال ۲۰۰۵ این کشور ۷۳ میلیارد دلار صادرات و ۱۱۶ میلیارد دلار واردات داشته است.
- ✓ مناطق آزاد ترکیه که تعداد آنها به ۲۰ منطقه می رسد در زمره فعال ترین مناطق آزاد خاورمیانه محسوب می شوند و حجم تجارت خارجی آنها در سال ۲۰۰۵ بالغ بر ۲۳ میلیارد دلار بوده است.
- ✓ این مناطق به دلیل برخورداری از زیرساخت های اقتصادی مدرن، نبود دیوان سالاری و آزادی مبادله نقش محوری در جذب سرمایه های خارجی دارند.
- ✓ در سال ۲۰۰۶، دفاتر ۱۱۶۰۰ شرکت خارجی در مناطق آزاد ترکیه فعال بوده اند.

تجربه مناطق آزاد در جذب سرمایه های خارجی ترکیه

✓ میزان سرمایه گذاری خارجی در ترکیه در دهه ۱۹۹۰ رقم قابل ملاحظه ای نبود و به طور متوسط این کشور هر سال یک میلیارد دلار سرمایه گذاری مستقیم خارجی را جذب کرد.

✓ طی سالیان اخیر ورود سرمایه های خارجی به ترکیه شتاب گرفته و طی سالهای ۲۰۰۰، ۲۰۰۱، ۲۰۰۲، ۲۰۰۳، ۲۰۰۴، ۲۰۰۵ به ترتیب ۳/۴، ۲/۷، ۲/۲، ۱/۷، ۲/۶، ۹/۷ میلیارد دلار سرمایه مستقیم خارجی به ترکیه وارد شده است.

✓ بخش قابل توجهی از سرمایه، سرمایه گذاران عرب که پس از وقوع حادثه ۱۱ سپتامبر از کشورهای عربی خارج شده است، توسط ترکیه جذب شده است.

✓ پیش بینی می شود با شتاب گرفتن روند خصوصی سازی در ترکیه نقش مناطق آزاد در جذب سرمایه های خارجی و توسعه صادرات افزایش یابد.

تجربه مناطق آزاد در جذب سرمایه های خارجی امارات

- ✓ در **امارات** متحده عربی ۲۰ منطقه آزاد وجود دارد و دولت این کشور تاسیس ۶ منطقه آزاد جدید را در دستور کار دارد.
- ✓ امارت می کوشد تا از طریق توسعه زیرساختها در مناطق آزاد در خصوص جذب سرمایه گذاری و صادرات مجدد کالا جایگاهی مانند سنگاپور و هنگ کنگ در آسیا پیدا کند.
- ✓ موفقیت های منطقه آزاد جبل علی در جذب کلان سرمایه ها از خارج از کشور و تبدیل شدن به پایگاه ترانزیت و صادرات مجدد منطقه باعث شده این منطقه به عنوان موفق ترین منطقه آزاد در خاورمیانه مطرح شود.
- ✓ اغلب شرکتهای بزرگ فراملیتی در مناطق آزاد دارای دفتر، شعبه یا نمایندگی هستند.

تجربه مناطق آزاد در جذب سرمایه های خارجی امارات

✓ امارات در سال ۲۰۰۵، ۱۰۳ میلیارد دلار صادرات (با احتساب ۳۴ میلیارد دلار صادرات نفت خام) و ۶۰ میلیارد دلار واردات داشته است.

✓ طی سالهای ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۵ میزان سرمایه مستقیم خارجی جذب شده به این کشور، رشد چشمگیری داشته و در هر سال به ترتیب ۱/۳، ۴/۲، ۸/۳ و ۱۲ میلیارد دلار سرمایه مستقیم خارجی به این کشور وارد شده است.

✓ بر اساس گزارش آنکتاد، در سال ۲۰۰۵ امارات مقام پانزدهم را در بین کشورهای دنیا از نظر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی کسب کرده است.

✓ به منظور تسهیل هر چه بیشتر جذب سرمایه گذاری خارجی، دولت این کشور در نظر دارد محدودیت تملک سهام برای خارجیان را حذف نماید.

عملکرد مناطق آزاد در ایران

- ✓ به گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس نسبت سرمایه‌گذاری خارجی به داخلی در مناطق آزاد تجاری ایران در هیچ سالی بزرگتر و یا حتی نزدیک به یک نبوده است، به عبارت دیگر این مناطق در جذب سرمایه‌گذاری خارجی ناتوان بوده‌اند.
- ✓ نسبت صادرات به واردات نیز هیچ‌گاه بزرگ‌تر از یک نبوده و در واقع این مناطق تاکنون به جای این که عاملی برای توسعه صادرات کشور باشند، به صورت سکوی وارداتی کالاها به داخل عمل کرده‌اند. مجموع ارزش صادرات انجام شده از مناطق آزاد کشور در سال ۱۳۸۴، ۳۱ میلیون دلار بوده است.
- ✓ در طی نزدیک به ۱۵ سالی که از تاسیس مناطق آزاد در ایران می‌گذرد، تنها در حدود ۵۰۰۰۰ نفر اشتغال در این مناطق ایجاد شده است.

عملکرد مناطق آزاد در ایران

- ✓ کمبود سرمایه‌گذاری در زیربناها و محدودیت‌های جذب سرمایه‌گذاری خارجی، اتکای مناطق را بیش از پیش به منابع درآمد حاصل از واردات معطوف ساخته و رویکرد صادراتی در مناطق آزاد به‌وجود نگرفته است.
- ✓ جذب سرمایه‌گذاری خارجی عبارتی، سرمایه‌گذاری در مناطق نیز تابعی از ریسک‌پذیری سرمایه‌گذاری در سرزمین اصلی می‌باشد.
- ✓ عدم توفیق مناطق آزاد در دستیابی به اهداف ضمن تاثیرپذیری از عوامل محیط خارجی موثر در کشور، به دلیل نبود یک نگرش راهبردی برای تعامل با اقتصاد سرزمین اصلی، روش و مدیریت غیر کارا، نبود ارتباط و تعامل مناطق به لحاظ سیاست‌گذاری و مدیریتی در این مناطق بوده است.

مقایسه وضعیت کشور در جذب سرمایه‌های خارجی

نگاهی به سرمایه گذاری مستقیم خارجی طی سالهای ۲۰۰۵-۱۹۹۰
 ماخذ: آنگناد

(برحسب میلیون دلار و درصد)

عنوان درصدی از تشکیل ناخالص سرمایه ثابت (میانگین سالانه)				۲۰۰۵	۲۰۰۲	۲۰۰۲	۲۰۰۲	۲۰۰۰-۱۹۹۰	جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی (میانگین سالانه) FDI flows
۲۰۰۵	۲۰۰۲	۲۰۰۲	-۲۰۰۰-۱۹۹۰						
ج.ا.ایران									
۰,۱	۰,۲	۱,۲	-	۲۰	۱۰۰	۴۸۲	۵۴۸	۷	در داخل
۰,۲	-	-۰,۹	-	۷۶	۱۹	-۲۵۶	۲۹	۴۱	در خارج
عربستان									
۹,۴	۴,۵	۲,۰	۰,۹	۴۶۲۸	۲۶۶۲	۷۷۸	۴۵۲	۲۴۵	در داخل
۲,۴	۱,۶	۰,۲	-	۱۱۸۲	۷۰۹	۸۲	۱۴۲	۷۲	در خارج
ترکیه									
۱۲,۶	۵,۲	۴,۷	۱,۹	۹۶۸۱	۲۸۲۷	۱۷۵۲	۱۱۲۷	۷۹۱	در داخل
۱,۵	۱,۶	۱,۲	۰,۶	۱۰۷۸	۸۵۹	۴۹۹	۱۷۵	۲۲۷	در خارج
غرب آسیا									
۱۴,۹	۹,۲	۷,۴	۱,۹	۲۴۴۶۱	۱۸۵۸۱	۱۲۲۱۴	۶۰۱۹	۲۷۱۸	در داخل
۷,۰	۲,۷	-۱,۴	-	۱۵۹۶۳	۷۴۲۷	-۲۲۴۱	۸۶۹	۲۲۲	در خارج
آسیا و اقیانوسیه									
۱۱,۱	۹,۴	۷,۷	۸,۰	۱۵۹۹۵۱	۱۵۷۲۲۸	۱۱۰۴۸۹	۹۶۲۴۴	۷۶۶۱۶	در داخل
۴,۷	۵,۰	۱,۴	۲,۹	۴۱۵۲۸	۸۲۴۴۶	۱۸۹۹۵	۲۲۷۲۶	۲۷۲۵۲	در خارج
کشورهای در حال توسعه									
۱۲,۸	۱۰,۷	۹,۲	۸,۹	۲۲۴۲۸۵	۲۷۵۰۲۲	۱۷۵۱۲۸	۱۶۲۵۸۲	۱۲۴۶۷۰	در داخل
۵,۱	۴,۸	۱,۶	۲,۲	۱۱۷۴۶۲	۱۱۲۸۲۲	۲۵۵۶۶	۴۹۷۴۲	۵۶۵۸۰	در خارج
کل دنیا									
۹,۴	۷,۷	۷,۲	۷,۶	۹۱۶۲۷۷	۷۱۰۷۵۵	۵۵۷۸۶۹	۶۱۷۷۲۲	۴۹۵۲۹۱	در داخل
۸,۲	۹,۲	۷,۴	۷,۷	۷۷۸۷۲۵	۸۱۲۰۶۸	۵۶۱۱۰۴	۵۲۹۵۴۰	۴۹۲۵۶۶	در خارج

نگاهی به سرمایه گذاری مستقیم خارجی طی سالهای ۲۰۰۵-۱۹۹۰
 ماخذ: آنگناتاد

(برحسب میلیون دلار و درصد)

بعنوان درصدی از تولید ناخالص داخلی				۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۱۹۹۰	۱۹۸۰	۱۹۹۰	انباشته سرمایه گذاری مستقیم خارجی <i>FDI stocks</i>
۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۱۹۹۰							
ج.ا.ایران										
۱,۹	۲,۲	۲,۴	۲,۲	۲۶۹۵	۲۶۶۵	۲۴۷۴	۲۰۲۹	۲۹۶۲	۲۹۶۲	در داخل
۰,۱	۰,۱	۰,۴	-	۱۶۲	۸۷	۴۱۱	-	-	-	در خارج
هریستان										
۸,۵	۸,۴	۹,۲	۲۰,۹	۲۶۰۶۶	۲۰۴۵۴	۱۷۵۷۷	۲۱۸۹۴	-	-	در داخل
۱,۲	۱,۰	۱,۲	۱,۸	۲۷۱۱	۲۵۲۸	۴۲۰۴	۱۸۷۲	۲۲۹	۲۲۹	در خارج
ترکیه										
۱۱,۶	۱۰,۸	۹,۶	۷,۴	۴۲۱۷۰	۳۲۲۶۹	۱۹۲۰۹	۱۱۱۹۴	۸۸۴۵	۸۸۴۵	در داخل
۲,۲	۲,۲	۱,۸	۰,۸	۸۱۲۸	۷۰۶۰	۲۶۶۸	۷۵۱۱	-	-	در خارج
غرب آسیا										
۱۱,۹	۱۱,۴	۸,۵	۸,۵	۱۵۰۱۷۷	۱۱۴۸۵۹	۶۴۲۶۹	۲۹۴۲۸	۸۰۵۲	۸۰۵۲	در داخل
۲,۹	۲,۱	۱,۵	۲,۱	۵۰۲۶۲	۲۱۰۸۱	۱۱۱۱۹	۷۵۸۵	۱۹۱۱	۱۹۱۱	در خارج
آسیا و اقیانوسیه										
۳۲,۲	۳۲,۹	۲۶,۵	۹,۰	۱۵۵۵۰۷۶	۱۲۱۰۹۱۰	۱۰۶۶۴۱۹	۱۹۲۷۷۴	۵۸۶۶۸	۵۸۶۶۸	در داخل
۱۲,۰	۱۲,۸	۱۵,۲	۲,۲	۸۷۴۲۰۵	۷۵۵۵۲۰	۶۱۴۶۰۵	۶۸۲۲۰	۱۶۲۵۱	۱۶۲۵۱	در خارج
کشورهای در حال توسعه										
۲۷,۰	۲۷,۹	۲۶,۲	۹,۸	۲۷۵۶۹۱۶	۲۲۴۹۲۲۸	۱۷۵۶۲۹۴	۲۷۰۲۱۴	۱۲۷۱۴۷	۱۲۷۱۴۷	در داخل
۱۲,۵	۱۲,۲	۱۲,۰	۴,۱	۱۲۷۲۶۱۲	۱۱۲۰۰۰۸	۸۷۱۰۴۰	۱۴۸۷۱۵	۷۲۲۰۷	۷۲۲۰۷	در خارج
کل دنیا										
۲۲,۷	۲۲,۲	۱۸,۲	۸,۵	۱۰۱۲۹۷۲۹	۷۸۴۴۸۸۷	۵۸۰۲۹۲۲	۱۷۸۹۲۰۲	۵۶۱۴۰۲	۵۶۱۴۰۲	در داخل
۳۲,۹	۳۵,۲	۲۰,۵	۸,۶	۱۰۶۷۱۸۸۹	۴۰۳۵۲۰۱	۶۴۱۷۴۵	۱۷۱۹۲۲	۵۷۱۲۲۸	۵۷۱۲۲۸	در خارج

عملکرد سرمایه گذاری مستقیم خارجی در داخل و فهرست رتبه بندیهای بالقوه در سالهای ۲۰۰۵ - ۱۹۹۰

شاخص بالقوه سرمایه گذاری مستقیم خارجی در داخل				اقتصاد	شاخص عملکرد سرمایه گذاری مستقیم خارجی در داخل				اقتصاد
۲۰۰۴	۲۰۰۲	۲۰۰۰	۱۹۹۰		۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۰	۱۹۹۰	
۵۴	۵۱	۴۹	۲۸	باهاما	۱۲۹	۱۲۷	۱۲۶	۷۴	کنیا
۵۵	۵۸	۸۸	-	قزاقستان	۱۲۰	۱۲۲	۱۲۲	۷۹	هائیتی
۵۶	۶۴	۸۱	-	اوکراین	۱۲۱	۱۲۴	۱۲۸	۱۱۰	زاین
۵۷	۵۴	۵۵	۲۵	عمان	۱۲۲	۱۲۸	۱۲۹	۱۰۴	کویت
۵۸	۵۵	۵۷	۴۹	ج.ا.ایران	۱۲۲	۱۲۰	۱۲۲	۱۱۷	ج.ا.ایران
۵۹	۵۶	۵۲	۴۰	تایلند	۱۲۴	۱۲۵	۹۶	۴۱	مالاوی
۶۰	۵۹	۵۱	۷۴	لبنان	۱۲۵	۱۲۶	۱۲۱	۱۰۰	نپال
۶۱	۶۰	۶۱	۸۲	فیلیپین	۱۲۶	۱۲۹	۱۲۵	۷۰	لیبی
۶۲	۵۷	۴۶	۶۵	پاناما	۱۲۷	۱۲۷	۱۲۴	۱۱۹	کامرون
۶۲	۶۱	۵۹	۶۱	اردن	۱۲۸	۴۴	۱۲	۲۲	بولیوی

فهرست رتبه بندی عملکرد سرمایه گذاری مستقیم خارجی در خارج در سالهای ۲۰۰۵ - ۱۹۹۰

شاخص عملکرد سرمایه گذاری مستقیم خارجی در خارج				اقتصاد
۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۰	۱۹۹۰	
۱۱۴	۱۱۷	۹۶	۶۲	بلغارستان
۱۱۵	۱۱۴	۱۱۲	۸۴	تونس
۱۱۶	۱۱۵	۱۱۶	۷۸	بنگلادش
۱۱۷	۱۱۸	۱۱۷	۸۲	یمن
۱۱۸	۱۱۶	۱۰۶	-	ج.ا.ایران
۱۱۹	۱۱۹	۱۱۹	-	هائیتی
۱۲۰	۱۲۲	۱۲۲	-	مقدونیه
۱۲۱	۱۲۰	۱۱۰	-	بلاروس
۱۲۲	۱۲۱	۱۲۱	۹۲	موزامبیک

راهنمای پیشنهادی

- ✓ (در سطح محلی) باز تعریف وظایف و مأموریت‌های مناطق آزاد و ویژه براساس مزیت‌ها و تخصصی کردن فعالیت‌ها در هر یک از مناطق
- ✓ (در سطح ملی) تقویت مدیریت واحد یکپارچه مناطق و واگذاری مدیریت‌های سرزمین اصلی در مناطق به مدیریت مناطق و سرزمین اصلی نسبت به مناطق
- ✓ (در سطح منطقه‌ای) سازماندهی مناطق آزاد از طریق نهادهایی نظیر: اتاق‌های بازرگانی مناطق، اتحادیه مناطق آزاد و ویژه، اتحادیه مناطق آزاد کشورهای همسایه و اسلامی

راه کارهای پیشنهادی

- ✓ برقراری امنیت اقتصادی و ثبات در روابط خارجی
- ✓ حاکم ساختن ساز و کار بازار در تخصیص منابع
- ✓ استقرار یک نظام اداری - اجرایی مبتنی بر سهولت، ثبات و بدون فساد
- ✓ تقویت زیرساخت‌های اقتصادی مناسب برای تولید و صادرات
- ✓ اصلاح مقررات پولی و بانکی
- ✓ ایجاد فرصت شکل‌گیری نهادهای متنوع و ابزارهای مالی
- ✓ ارتقای فناوری و بهره‌وری
- ✓ اعطای تسهیلات ارزی
- ✓ اعطای معافیت‌های مالیاتی با جهت‌گیری تولیدی - صنعتی
- ✓ کاهش تشریفات سرمایه‌گذاری
- ✓ حمایت از حقوق مالکیت

با تشکر از توجه شما